

Izvorni naučni rad
UDK 811.163.42:811.112.2'371

Sandra LUKŠIĆ (Split)
Filozofski fakultet u Splitu
sluksic@ffst.hr

Marta RADALJ (Split)
radaljmarta@gmail.com

ŽIVOTINJSKO NAZIVLJE KAO LEKSIČKA KOMPONENTA U PSOVKAMA I POGRDNIM IZRAZIMA U HRVATSKOM I NJEMAČKOM JEZIKU: POREDBENA ANALIZA*

Na temelju kontrastivne analize, studija ispituje uporabu životinjskog nazivlja u psovkama i pogrđnim izrazima u svakodnevnom hrvatskom i njemačkom jeziku. Analiza je potkrijepljena razmatranjem ne samo doslovnog i konotativnog značenja izraza, već i njihove moguće kulturne uvjetovanosti, kako bi se utvrdile sličnosti i razlike između pogrđnih izraza koji sadrže životinjsko nazivlje u dvama jezicima. U tu svrhu odabrani su životinjski leksemi iz različitih izvora, uključujući akademska djela i rječnike standardnog i kolokvijalnog hrvatskog, odnosno njemačkog jezika. Kombiniranom kvantitavno-kvalitativnom metodom utvrđen je broj pogrđnih izraza sa životinjskim nazivljem koji je relevantan za kontrastivnu analizu, te su odabrani oni izrazi koji sadrže slične ili identične životinjske lekseme u oba jezika, koji se zatim uspoređuju na temelju značenjskih i kulturološki-uvjetovanih aspekata, tj. sličnosti i razlika u konceptualizaciji fenomena psovanja. Članak daje pregled pojmova „psovanja“ i „psovki“, njihovog utjecaja na društvo, te povijesti uporabe psovki s nazivima životinja na hrvatskom i njemačkom, uzimajući u obzir da su teme psovanja i pogrđnih izraza kao oblika verbalne agresije tek nedavno postale predmetom lingvističkih istraživanja. Trenutno postoji malo studija i znanstvenih izvora na temu „nazivlja životinja u psovkama“, posebno s obzirom na poredbenu lingvističku analizu. Rezultati istraživanja pokazuju da iako hrvatski i njemački jezik sadrže približno

* Članak je nastao u koautorstvu na temelju diplomskog rada Marte Radalj i njezine mentorice, docentice dr. sc. Sandre Lukšić obranjenog u rujnu 2024. godine pod naslovom „Vergleichende Sprachanalyse von Schimpfwörtern mit Tieren in deutscher und kroatischer Sprache“.

jednak broj životinjskih leksema koji se koriste u psovkaama i pogrđnim izrazima, njihova raznolikost je veća u njemačkom nego u hrvatskom jeziku. Utvrđeno je osam najčešće korištenih leksema za životinje kao komponenti u pogrđnim izrazima, od kojih je analizirano šest: „majmun“ (njem. *Affe*), „pas“ (njem. *Hund*), „magarac“ (njem. *Esel*), „zmija“ (njem. *Schlange*), „guska“ (njem. *Gans*) i „svinja“ (njem. *Schwein*). Poredbena analiza otkriva velike sličnosti u konotaciji i motivaciji uporabe pogrđnih izraza s ovim leksemima, kao i određene razlike u njihovoj tvorbenoj strukturi.

Ključne riječi: *psovanje, pogrđni izrazi, životinjsko nazivlje, poredbena analiza*

1. Umjesto uvoda: o definicijama, funkcijama i uzrocima psovanja

U znanstvenim pristupima jeziku, psovke i pogrđni izrazi rijetko su predmet istraživanja, iako je riječ o društvenom i jezičnom fenomenu koji predstavlja neizbježan element jezične komunikacije (Badurina/Palašić, 2019: 97) u svakoj jezičnoj i kulturnoj zajednici, koji je jednako raširen u suvremenoj jezičnoj uporabi kao što je bio i u prošlosti², a u nedostatnoj znanstvenoj literaturi se često različito i nejasno definira. Aman (1975: 153) *psovanje* opisuje kao „čin napadanja uvredljivim, pogrđnim riječima“ i objašnjava da je psovanje posljednja karika u trodijelnom uzročno-posljedičnom lancu koji se ugrubo može podijeliti na uzrok i posljedicu na sljedeći način:

Frustracija (frustrirajući uzrok) → Afekt (stanje uzbuđenja) → Agresija (psovanje, neprijateljstvo)

Sukladno tomu, *psovanje* je agresivan čin koji je jezično neprijateljski nastrojen, obično se javlja u stanju uzbuđenja i motiviran je nekom vrstom ljutnje (ibid.). *Psovanje* se općenito smatra nepristojnim u međuljudskoj komunikaciji, jer često uključuje korištenje vulgarnih i opscenih riječi, napade i uvrede ili kršenje društvenih tabua (usp. Pilch, 2011: 22). *Psovati* na hrvatskom jeziku (od protoslavenskog „p^hsovati“ = „grđiti“, čije je osnovno značenje povezano s riječju „pas“³) znači (i) „govoriti nepristojne riječi“ i (ii) „napadati/grđiti koga/što oštrim riječima“. Psovke se općenito definiraju kao

² Neke psovke imaju drevno podrijetlo, ali su i danas relevantne, dok su druge izgubile značenje, promijenile značenje ili su s vremenom zaboravljene (Louadah, 2020: 4).

³ Izvorno značenje glagola „grđiti“ bilo je oslovljavati nekoga kao psa – dakle, na nedostojanstven način. S vremenom se značenje ovog glagola proširilo i obuhvatilo sve izraze uvreda i zlostavljanja (Gregurović, 2021: 4).

„nepristojne riječi koje se komu upućuju u gnjevu, u kojima se nešto izvrgava ruglu ili koje se upotrebljavaju kao poštapalice u neuglađenu govoru“ (Hrvatski jezični portal)⁴.

U njemačkom jeziku glagol *schimpfen* (hrv. „psovati/proklinjati/grditi“) postoji još od vremena starovisokonjemačkog jezika (njem. *Althochdeutsch*) od 9. do 11. stoljeća, kada se pojavio kao *skimpfen* i značio „zbijati šalu“, „rugati se“ (Louadah, 2020: 6). U srednjovisokonjemačkom (njem. *Mittelhochdeutsch*) od 12. do 15. stoljeća zadržao je isto značenje s prvim naznakama današnjeg značenja i tek je kasnije u novovisokonjemačkom (njem. *Neuhochdeutsch*) razvio dva glavna značenja koja ima u modernom njemačkom jeziku: (1a) „nekontrolirano izraziti svoju ljutnju/nespremnost“, (1b) „ukoriti/izgrditi nekoga“ i (2a) „odnositi se prema kome na pogrdan, uvredljiv način“, odnosno (2b) „neprimjereno, sarkastično i podrugljivo opisivati/nazivati sebe ili drugoga“ (npr. *Und Sie schimpfen sich Fachmann!*)⁵. Dakle, glagol *schimpfen* danas ima drugačije značenje, jer se više ne shvaća kao šala ili zabava, već kao izraz ljutnje, bijesa i mržnje. Miodek (2014: 206) smatra da svaka agresivno korištena riječ može funkcionirati kao psovka (njem. *Schimpfwort*), ali da su važne i druge popratne okolnosti poput tona glasa, izraza lica i gestikulacije, te da takva riječ, ovisno o mjestu i vremenu uporabe, može imati potpuno različite konotacije⁶.

Ova se definicija psovke u njemačkom jeziku podudara s nešto starijom definicijom u hrvatskom jeziku, prema kojoj se intenzitet psovke pojačava ili smanjuje melodijom rečenice, naglaskom pojedinih rečenica i uporabom modalnih riječi (v. Mikić i sur., 1999: 33). Na taj način možemo razlikovati i prepoznati situacije u kojima se psovke koriste, npr. napad prepoznamo po ushićenju i radosti zbog prijetnje. U nekim slučajevima, psovka se sastoji od izgovaranja samo jedne ili dvije riječi (npr. *du Hund!*), što ima manje snažan učinak nego kada se kombinira s drugim pogrđnim riječima⁷. Pri tome onaj koji psuje koristi pogrđnu riječ kako bi izrazio negativnu emociju ili osjećaj, poput nezadovoljstva, ogorčenosti, ljutnje, uzrujanosti, razdražljivosti ili mržnje i to obično u duljim iskazima ili u tekstovima čiji je sadržaj dodatno

⁴ https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d11kXxM%3D (Pristup: 1. 8. 2025).

⁵ Hrv. „A Vi/ti sebe nazivate/nazivaš stručnjakom!“ <https://www.duden.de/rechtschreibung/schimpfen> (Pristup: 2. 8. 2025).

⁶ „Als Schimpfwort kann generell jedes aggressiv verwendete Wort fungieren, wobei es vor allem auch auf die weiteren Begleitumstände wie Tonfall, Mimik und Gestik ankommt. [...] Je nach Ort und Zeit der Verwendung kann ein als Schimpfwort gebrauchtes Wort völlig andere Konnotationen besitzen“.

⁷ Učinkovitost psovke određuje i kontekst. Učinak se također može oslabiti ili pojačati upotrebom pridjeva, izraza, i uvodnih rečenica, npr. *Du grober Lämmel!* (hrv. „Ti bezobrazna huljo!“) vs. *Du Lämmel!* (hrv. „Ti huljo/nitkove!“).

naglašen izrazima lica i gestama. Psovke mogu – namjerno ili nenamjerno – uvrijediti, isprovocirati ili poniziti osobu i mogu nadilaziti prijekor i kritiku (usp. Louadah, 2020: 9). Međutim, psovanje ne mora nužno biti agresivna reakcija, smatra autor, već može služiti demonstriranju snage i nadmoći ili ponižavanju osobe. U takvim situacijama, psovanje prvenstveno služi omalovažavanju druge osobe, a manje je izraz određenog stanja uzbuđenja ili emocionalnog naboja.

Ljung (2011: 4)⁸ smatra da su psovke samo oni govorni činovi koji sadrže tabuizirane riječi i izraze koji se koriste figurativno, čime ih razlikuje od vulgarizama⁹. Psovke su svakako podvrsta vulgarnosti, a vulgarnost je društveni konstrukt određen kršenjem komunikacijskih obrazaca uljudnosti (Badurina/Palašić, 2019: 97) putem riječi i izraza koji označavaju neku opasnu, neugodnu ili šokantnu pojavu (Bagić, 2012: 119), tj. vulgarizama. Vulgarizmi se mogu definirati kao riječi koje potječu iz područja nekog društvenog tabua (Badurina/Palašić, 2019: 98), tj. kao (i) „nepristojni izrazi u govoru i jeziku; kletva“ ili (ii) „iskrivljeni oblici riječi“¹⁰. Tabuizirane riječi i izrazi su oni elementi jezičnog sustava koji čine jezgru većine psovki ili pogrdnih izraza, a odnose se na određene tabu teme, čija je uporaba zabranjena ili neprimjerena u pristojnoj i/ili društveno prihvatljivoj komunikaciji u određenoj jezičnoj zajednici¹¹, pa se psovanje može smatrati oblikom tabuiziranog jezika.

Iz navedenog proizlazi da psovanje ovisi, između ostalog, o društvenim uvjetima te da psihološki motivi za psovanje mogu dolaziti iz različitih izvora, uključujući ritualne zabrane ili tabue (smrt, poroci, spolnost, teške bolesti), odgojne prakse, društvene nagrade i kazne, seksualnost, intimnost i emocionalne potrebe (usp. Jay, 2010: 88)¹². Slijedom toga, postoji nekoliko „oblika“ psovanja (usp. Barišić, 2019: 23)¹³, koje antropolog Montagu (1973: 140) sažima u pet funkcionalnih kategorija koje su prvenstveno relevantne u engleskom jeziku, ali čija se klasifikacija, po našem mišljenju, može primijeniti i na druge jezike, uključujući hrvatski i njemački jezik.

Brojne su teme koje se pojavljuju u psovkaama, kao što su: bolesti, muškost, imena životinja, religijska sfera, prostitucija, preljub, organi, genitalije

⁸ V. Badurina/Palašić (2019: 98).

⁹ Badurina/Pranjeković (2016: 229) navode da vulgarizmi ne moraju biti psovke, odnosno da psovke ne moraju sadržavati vulgarne riječi.

¹⁰ <https://jezikoslovac.com/word/8s4b> (Pristup: 1. 8. 2025).

¹¹ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/tabu> (Pristup: 1. 8. 2025).

¹² „The psychological motives for cursing come from a variety of sources: language acquisition, personality traits, child-rearing practices, social rewards and punishments, human sexuality and intimacy, and emotional needs.“

¹³ Prema nazivu djela Ashleja Montagua „The classification of the **Forms of Swearing**“ (1973).

itd. Prema Montagu (1973: 30) ovi i drugi motivi psovki podijeljeni su u pet kategorija, od kojih je za potrebe ovog rada relevantna treća kategorija (riječi povezane s prirodom, kojoj pripada životinjski svijet):

- Riječi povezane s kršćanstvom
- Imena predaka, heroja, kraljeva ili autoriteta općenito
- Riječi povezane s prirodom, prirodnim silama i pojavama
- Opscene, vulgarne riječi (koje društvo smatra takvima)
- Riječi koje same po sebi imaju pozitivno značenje, ali negativno značenje dobivaju samo u kontekstu

Montaguova podjela prva je sustavna klasifikacija fenomena psovanja koja je relevantna i za lingvistiku, unatoč činjenici da prvenstveno kao antropolog proučava izvanjezične učinke psovki. Naime, zbog lingvističke utemeljenosti psovanja, Montagu je bio prisiljen primijeniti djelomično lingvistički pristup fenomenu (Barišić 2019: 22). Ta nas činjenica dovodi do samog korijena problema u proučavanju psovki i bavljenju tim fenomenom – do pitanja perspektive u metodologiji poredbene analize, koja se zasigurno ne može oslanjati samo na lingvističke argumente, već mora uključivati i izvanjezične aspekte, te mora biti interdisciplinarne prirode, o čemu će biti više riječi u poglavlju posvećenom metodologiji rada.

2. Kratak povijesni pregled psovanja

Povijest psovki i kletvi stara je koliko i sam ljudski jezik. Vjerojatno je da stvarno podrijetlo sposobnosti govora leži u atavističkoj ljudskoj potrebi da pronade načine izražavanja osjećaja poput straha, ljutnje, razočaranja, radosti, zadovoljstva ili iznenađenja, izvan urođenih, manje-više genetski kontroliranih gesti, izraza lica i zvukova koji bi kasnije postali semantički jasni uzvici. Čim su se ti prvobitni zvukovi razvili u stvarne konvencionalne prvobitne uzvike, a iz tih prvobitnih uzvika u stvarne, nedvosmislene koncepte ili izjave poput „bojim se“, „žedan sam“, „ljut sam“ ili „gubi se“, može se pretpostaviti da su uvrede, psovke i kletve također počele igrati ulogu u novootkrivenoj verbalnosti. U svakom slučaju, nikada nije otkrivena i opisana nijedna ljudska skupina, ma koliko mala, izolirana, netaknuta i kulturno nekontaminirana bila, u kojoj bi se isključila uporaba uvreda i psovki. Prvi oblici psovki (kletvi) pojavljuju se u hijeroglifima i na takozvanim „pločama prokletstva“. Te su ploče bili tekstovi upućeni bogovima i demonima, u kojima se od raznih mitoloških bića tražilo da kazne i naude omraženoj osobi. Čini se da su psovke, kletve i psovanje univerzalne značajke ljudskog ponašanja. Prije otprilike 3000 godina, jedna indijska pjesma nazivala je neotesanu osobu „psom“, a prema

Evangelju po Mateju, Isus je navodno vrijeđao licemjerne pisare nazivajući ih „leglom otrovnih zmija“¹⁴.

Podrijetlo usmenog psovanja povezano je s mitološkim, folklornim i povijesnim slojevima određenog jezika (Gregurović, 2021: 4). Povijest psovki istraživao je Gavran u svom djelu „Bludne psovke“ (1962) u kojem pruža uvid u povijest južnoslavenskog psovanja od srednjeg vijeka do danas. Autor tvrdi da je psovanje izvorno nastalo iz kletve, te da je kletva prirodna spona koja je dovela do modernog standardnog oblika psovanja (Gregurović, 2021: 4). Montagu (1973: 35) također tvrdi da je kletva jedan od najstarijih oblika psovanja koje možemo pratiti. Riječi koje su se povezivale s višim silama često su bile tabu, kao što se može vidjeti, primjerice, u staroslavenskim tekstovima. U srednjem vijeku, pod kršćanskim utjecajem, vjerski tabui zauzeli su središnje mjesto, a pojavilo se i stvarno proklinjanje ili psovanje općenito: bogohuljenje i kletve protiv svetaca, protiv Crkve, protiv dostojanstvenika, protiv Pape, svećenstva, vraga, protiv neba i pakla smatrane su ozbiljnim prijestupima i stoga su izazivale snažne emocionalne reakcije. Budući da je uporaba tabuiziranih riječi i izraza (kletvi) bila zabranjena, postajale su sve tajanstvenije i nepoznatije govornicima, pa su se, prema izreci *Omne ignotum pro obsceno* („Sve nepoznato čini se opsceno“) koristile uz već uobičajene izraze verbalne agresije i razvile se u psovke (Montagu, 1973: 90). U 20. stoljeću kršenje tabua postalo je uobičajeno, osobito u 1960-ima i 1970-ima, kada su se jezični tabui sve više kršili. Feminizam, seksualna revolucija i pop kultura doveli su do toga da su mnoge nekadašnje psovke izgubile svoju eksplozivnu moć, dok su druge – posebice one povezane s rasizmom, homofobijom ili diskriminacijom – dobile novu eksplozivnost. U današnjem svijetu psovke igraju ambivalentnu ulogu. S jedne strane, češće su nego ikad prije, ali s druge strane, kritički se preispituju. Izrazi koji su se nekada koristili bez oklijevanja sada se smatraju diskriminirajućima ili uvredljivima – na primjer, u odnosu na teme poput spola, etničke pripadnosti ili invaliditeta. Istodobno su se pojavili novi „kreativni“ oblici psovanja – često upitno humoristični ili ironični, dok klasične psovke poprimaju nove oblike kroz emojije, memeove ili sleng. Zbog svega navedenog se riječi *Fluchwort* (hrv. „kletva“) i *Schimpfwort* (hrv. „psovka“) u ovom radu ne koriste kao sinonimi, kao što se navodi u nekim rječnicima, npr. u digitalnom rječniku njemačkog jezika (njem. *Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache*) u kojem je *Fluchwort* sinonim za *Schimpfwort*¹⁵.

¹⁴ <https://tuccillo.ch/kleine-geschichte-des-schimpfen-und-fluchens/> (Pristup: 4. 8. 2025).

¹⁵ Bedeutungsverwandte Ausdrücke Fluchwort Ordinärwort Schimpfwort beleidigender Ausdruck <https://www.dwds.de/wb/Schimpfwort> (Pristup: 10. 5. 2024).

Pojava psovki u hrvatskom jeziku dokumentirana je još u 16. stoljeću u djelima poznatih hrvatskih književnika Marina Držića i Nikole Nalješkovića. Gavran (1962) navodi da su se prve opscene riječi koristile u njihovim komedijama: „Dera t’ pas mater!“ („Jeba t’ pas mater!“). Važno je spomenuti i zbirku pjesama Janka Polića Kamova „Psovka“ (njem. *Schimpfwort*) iz 1907. godine, budući da je „Psovka“ „govorni – a zatim i pjesnički – čin buntovnog stava, duševnog stanja i kritičkog doživljaja pjesnika“ (Rogić-Musa, 2010: 12).

Povijest psovanja u Njemačkoj duga je i složena, oblikovana društvenim promjenama i kulturnim razvojem. Psovke i uvrede mogu se pronaći u raznim povijesnim tekstovima u Njemačkoj, od srednjovjekovnih spisa do modernih medija. Uporaba psovki mijenjala se tijekom vremena, ali i dalje odražava tabu teme i društvene norme. Od prvih pisanih dokaza oko 800. godine poslije Krista do danas, u njemačkoj književnosti postoje mnoge psovke koje se iz kulturnih i društvenih razloga osobito često pojavljuju u književnostima kasnog srednjeg vijeka, reformacije, pokreta u njemačkoj književnosti *Sturm und Drang*, realizma, naturalizma i sadašnjosti (usp. Aman, 1975: 159).

3. Životinjsko nazivlje u psovkaama i njihova struktura

Kao što je prethodno spomenuto, psovke se koriste u vezi s najrazličitijim temama. Jedna od njih su životinje, koje se često pojavljuju u psovkaama ne samo u hrvatskom i njemačkom jeziku, već i u drugim jezicima diljem svijeta. Prema Cohnu (1910: 26), psovke koje se odnose na životinje datiraju iz najranijih vremena čovječanstva i zajedničke su svima: „Nijemac – iako ne jedini – voli davati ljudima životinjska imena, ali obično samo da bi opisao nepovoljne karakteristike svojih bližnjih“. Leach (1972: 38), britanski antropolog, smatra da su psovke koje se odnose na životinje izrazi koji izjednačavaju ljudska bića sa životinjama i navodi da kada se ime životinje koristi kao uvreda, to ukazuje na to da joj se pripisuje određena moć te da je ta kategorija životinja u nekom smislu tabu, tj. sveta.

Psovke i pogrdni izrazi koji sadrže životinjsko nazivlje stoga imaju metaforički karakter, a njihova zajednička karakteristika je kombinacija izvornog (doslovnog) i figurativnog značenja. To znači da se životinjsko nazivlje i epiteti u pogrđnim izrazima i psovkaama ne odnose na određene životinje, već na karakteristike koje im se općenito pripisuju, a time i na ljude koji su definirani tim karakteristikama (Winkler, 1994; Louadah, 2020: 5). Životinje su stoga posebno prikladne kao izvor identifikacije ljudi sa životinjama i njihovog vrijeđanja ako pokazuju određene životinjske karakteristike ili se ponašaju na određeni način karakterističan za životinje. Čak ni osobna imena kao jezični izrazi koja se odnose na specifične aspekte životinjskog svijeta (npr. hrabrost

ili plahost u imenima *Vuk, Lav, Lana*) i prenose se na ljude nisu pošteđena utjecaja životinjskog svijeta. To je motivirano raznolikim odnosima između ljudi i životinja, koji se odražavaju u sljedećim aspektima (Szczęk, 2018: 175):

- ljudi uzgajaju i pripitomljavaju životinje
- ljudi drže životinje kao kućne ljubimce
- ljudi žive od životinja, od njihovog rada i svega što im životinje pružaju
- ljudi love životinje

Slijedom navedenog Aman (1975: 183) tvrdi da se psovke uglavnom koriste figurativno u kombinaciji sa metaforama životinja čije se karakteristike općenito prepoznaju kao negativne. To uključuje domaće životinje poput ovaca, volova i krava, ali i poznatije egzotične životinje kao što su deve i nosorozi ili neželjene životinje poput štakora i stidnih ušiju.

Budući da je fokus ovog rada na poredbenoj analizi psovki i pogrdnih izraza koji sadrže životinjsko nazivlje u hrvatskom i njemačkom jeziku, glavni je zadatak analizirati kategorije tih izraza kao i njihovu strukturu, pod kojom razumijevamo jezičnu krutost ili fleksibilnost izraza (usp. Perić, 2018: 86). Prema svojoj strukturi mogu se razlikovati tri vrste psovki povezanih sa životinjama (Szczęk, 2018: 177):

- 1) Jednostavne psovke koje se odnose na životinje, kao što su *Esel* (hrv. „magarac“), *Schwein* (hrv. „svinja“) i *Kuh* („krava“).
- 2) Životinjske psovke s pridjevima, npr. „stara sova“ (njem. *alte Eule*), „glupi pas“ (njem. *blöder Hund*) itd.
- 3) „Novo“ generičko nazivlje životinja kao osobna uvreda, npr. u njemačkom jeziku složenice poput *Sauhund* (hrv. „kopile“) ili *Brüllaffe* (hrv. „galamdžija“).

Zbog drugačije prirode hrvatskog jezika u usporedbi s njemačkim, psovke u obliku složenica su rijetke ili upće ne postoje¹⁶. Međutim, i njemački i hrvatski jezik imaju različite sufikse koji mijenjaju značenje i intenzitet riječi, što se odnosi i na psovke. Primjeri u hrvatskom su sufiksi poput „-etina“, koji naglašavaju negativnu konotaciju, tj. pogrdno značenje za žene, npr. „kravetina“, „gusketina“ itd., i pojačavaju učinak psovke (usp. Odorčić, 2015: 23). U njemačkom jeziku, na primjer, postoje različiti afiksi koji sadrže životinjsko nazivlje, npr. *-schwein*, *-bock*, *-sau/sau-* (*Hurenbock*, *Markenschwein*, *Wildsau*, *sauteur*¹⁷). Uz sufikse, tj. afikse, Mikić i sur. (1999: 146) navode i

¹⁶ „Općenito se može reći da složenice u hrvatskom jeziku nisu tako zrele i plodne metoda kao u njemačkom jeziku“ (Mikić i sur., 1999: 128).

¹⁷ Hrv. „bludnik“, „uglavnom površna osoba koja nosi samo (skupu) odjeću poznatih marki“, „divljak“, „bezobrazno skupo“.

jezične strukture psovki kao distinktivnu značajku koja omogućuje njihovo razlikovanje u hrvatskom i njemačkom jeziku. Autori razlikuju tri osnovne skupine psovki prema njihovoj strukturi: prva skupina uključuje „strukture bez glagola“, tj. one strukture u kojima se imenice i pridjevi koriste kao glavne riječi. Druga skupina uključuje „strukture s glagolima“, ali i druge vrste riječi, dok treću skupinu čine strukture koje se pojavljuju u obliku fraza, poslovice i sličnih jezičnih struktura. Uz ove strukture, autori navode i mnoge podstrukture, no za potrebe ovog rada autorice se usredotočuju na prvu skupinu struktura, koja sadrži nominalne elemente, tj. imenice. Struktura psovki u obliku poslovice i idioma uglavnom je dobro istraжена, pa je već niz godina dostupan „Rječnik hrvatskih animalističkih fraza“ (2017) autora Vidović Bolt i suradnika, dok u njemačkom jeziku postoje mnogi znanstveni radovi na temu frazeologizama s nazivima životinja.

4. Metodologija i osnovna hipoteza

Poredbena analiza psovki, tj. pogrdnih izraza koji sadrže životinjsko nazivlje u hrvatskom i njemačkom jeziku provodi se kombiniranom kvantitativno-kvalitativnom metodom¹⁸. Kvantitativna metoda analize odnosi se na utvrđivanje broja psovki koje sadrže nazive životinja kao leksičku komponentu u hrvatskom i njemačkom jeziku. Za taj dio analize korišteni su sljedeći rječnici: *Dudens Deutsches Universal Wörterbuch* (1989), *Veliki rječnik hrvatskog jezika* (Anić, 2006), *Das große Schimpfwörterbuch* (Pfeiffer, 1999) i *Rječnik hrvatskog žargona* (Sabljak, 2001). Navedeni rječnici poslužili su nam kao izvori za sastavljanje korpusa iz kojeg smo izdvojili lekseme za životinje u psovkaма u hrvatskom i njemačkom jeziku kako bismo ih usporedili, tj. utvrdili moguću razliku u broju psovki koje sadrže lekseme za životinje kao sastavnicu psovki u oba jezika. Na temelju kvantitativne metode utvrđen je broj leksema kao i koje su životinje zastupljene u psovkaма samo u hrvatskom jeziku, ali ne i u njemačkom i obratno. Ova metoda, u kombinaciji s kvalitativnom metodom, omogućuje usporedbu pogrdnih izraza, tj. psovki koje sadrže nazive životinja u hrvatskom i njemačkom jeziku na semantičko-pragmatičkoj razini analize, te se uz njezinu pomoć ispituju i uspoređuju semantički (konotacijski) i potencijalni kulturološki aspekti odabranih izraza, kao i motivacija njihove uporabe u hrvatskom i njemačkom jeziku. Za potre-

¹⁸ Schmied (1993) smatra da je kvalitativna metoda često prethodnica kvantitativnoj analizi – prije nego što klasificiramo i izbrojimo jezični/-e fenomen/-e, moramo identificirati klasifikacijske strategije. Cilj kvalitativne analize je složen i detaljan opis, koji omogućuje uočavanje finih razlika, dok se kod kvantitativne analize radi o klasifikaciji i brojanju značajki te konstrukciji statističkih modela u pokušaju objašnjenja onoga što je uočeno.

be analize različitih konotacija psovki u oba jezika primjenjuje se semantika značajki ili obilježja (njem. *Merkmalssemantik*), poznata i kao komponentna analiza ili semanaliza, koja opisuje značenje pogrdnih izraza na temelju njihovih sastavnih značajki (komponenti). U tu svrhu odabrane su karakteristike ili svojstva koja najbolje opisuju svaku životinju. Za usporedbu psovki za koje bi analiza mogla biti uspješna, odabrane su životinjske psovke koje imaju ekvivalente u hrvatskom i njemačkom jeziku i češće se koriste (ili imaju više varijanti): „majmun“ (njem. *Affe*), „pas“ (njem. *Hund*), „magarac“ (njem. *Esel*), „zmija“ (njem. *Schlange*), „guska“ (njem. *Gans*), „svinja“ (njem. *Schwein*), „kokoš“ (njem. *Huhn*) i „konj“ (njem. *Pferd*). Za obje metode korišteni su isti rječnici, a uz navedene rječnike, konzultirani su i relevantni znanstveni radovi kako bi se dobila što vjerodostojnija slika o razlikama i sličnostima psovki s nazivima životinja kao leksičkom komponentom u hrvatskom i njemačkom jeziku.

Cilj poredbene analize je utvrditi sličnosti i razlike između psovki s nazivima životinja u hrvatskom i njemačkom jeziku, s obzirom na doslovno i konotativno značenje, kao i potencijalne kulturološki uvjetovane razlike između njih. Ciljevi ovog rada vode do tri osnovna istraživačka pitanja, a to su:

1. Koje su sličnosti između životinjskih psovki u hrvatskom i njemačkom jeziku i na čemu se temelje?
2. Koje su razlike između životinjskih psovki u hrvatskom i njemačkom jeziku?
3. Postoje li razlike u motivaciji uporabe životinjskih psovki u hrvatskom i njemačkom jeziku i na čemu se temelje?

Budući da je, s jedne strane, hrvatski jezik (kao i drugi južnoslavenski jezici, npr. bošnjački i srpski jezik) često stereotipno poznat kao jezik čiji govornici vole koristiti psovke u svakodnevnoj uporabi, postavlja se pitanje njihove raznolikosti kada je riječ o pogrdnim izrazima s nazivima životinja. S druge strane, i njemački jezik je poznat kao jezik s bogatom i širokom lepezom pogrdnih izraza i psovki. Njegovi govornici, daleko brojniji od govornika hrvatskog, psuju u prosjeku 9,5 puta dnevno¹⁹, pri čemu mlađa populacija (16–24 godine) psuje u prosjeku dvostruko više od starije populacije (55+). Iz svih ovih razmatranja može se izvesti osnovna hipoteza rada, a to je da njemački jezik pokazuje veću raznolikost psovki koje sadrže nazive životinja nego hrvatski jezik.

¹⁹ <https://preply.com/de/blog/schimpfgewohnheiten-deutschland/> (Pristup: 5. 8. 2025).

5. Poredbena analiza

5.1. Kvantitativna metoda analize

Kao što je prethodno navedeno, ova poredbena analiza koristi kvantitativnu metodu za usporedbu psovki koje sadrže nazive životinja u njemačkom i hrvatskom jeziku te za utvrđivanje njihove raznolikosti. Metoda uključuje identificiranje i klasificiranje onih leksema koji se odnose na životinje i imaju pogrdno značenje u izrazima koji su prethodno identificirani kao psovke. Za sastavljanje korpusa korištena su četiri jednojezična rječnika iz hrvatskog i njemačkog jezika (v. str. 9), kao i tri istraživačka rada koja se bave (poredbenom) analizom psovki u jeziku i jedna autorska knjiga, kako bi analiza bila što preciznija, uključujući: *Psovka u hrvatskome i češkome jeziku* (Pilch, 2011), *Zum Beleidigungspotential der von Tiernamen abgeleiteten Personenbezeichnungen im Deutschen* (Szczęk, 2018), *Schimpfwörter gebildet aus deutschen Tiernamen* (Zehan, 2011) i *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku* (Mikić i sur., 1999). Nakon sastavljanja korpusa koji sadrži određeni broj pogrdnih izraza/psovki sa nazivima za životinje u oba jezika, provodi se njihova usporedba na temelju semantičkih ekvivalenata korištenjem dvojezičnog online rječnika *Langenscheidt*²⁰. Rezultati usporedbe pokazuju da su neke psovke/pogrdni izraz prisutni u oba jezika, ali i da je određeni broj psovki/pogrdnih izraza prisutan samo u jednom od dva jezika.

5.2. Rezultati kvantitativne analize

U hrvatskom jeziku postoji brojne psovke koje sadrže nazive životinja. Na temelju gore navedenih izvora pronađeni su sljedeći leksemi koji se odnose na životinje:

ameba, bedevija, beštija, bik, bivol, buba, buha, bumbar, cipal, crna udovica, crv, čavka, čegrtaša, čigra, čimavica, ćuk, ćuran, deva, dinosaur, galeb, glavonožac, glista, glodavac, gmaz, gmizavac, gnjida, gnjurac, gorila, govedo, guda, guja, gusan, guska, gušter, hijena, insekt, jarac, jazavac, jegulja, jež, junac, klokan, kljuse, kobac, kobila, kokoš, konj, kopitar, kornjača, kos, koza, krastača, krmača, krava, krmak, krokodil, krpelj, krtica, kučka, kuja, kukavica, kurjak, kvočka, lešinar, lija, lisac, liska, mačak, mačor, magarac, majmun, mamut, mazga, meduza, medvjed, miš, morž, mrav, mula, naočarka, obad, osa, otrovnica, ovan, ovca, pacov, papagaj, papiga, pas, pastuh, patak, patka, picajzla, pijavica, prasac, priljepak, pudla, puran, riba, skakavac, slon, smuk, stjenica, stoka, stršljen, strvinar, svinja, svraka, šakal, šišmiš, škorpija, štakor,

²⁰ <https://en.langenscheidt.com/german-croatian/> (Pristup: 11. 5. 2024).

tarantula, telac, tele, termit, tovar, trakavica, trut, tuka, tukac, tuljan, tvor, uš, vol, vrana, zec, zmija, zvečarka, zvijer, zvjerka, žaba, ždrijebac, žirafa, živina, životinja, žohar.

U njemačkom jeziku također postoje brojne psovke sa životinjskim nazivljem, a među leksemima koji se nalaze u izvorima su:

Aal, Aasgeier, Affe, Ameise, Amsel, Antilope, Assel, Bär, Bestie, Blutegel, Brillenschlange, Büffel, Bulle, Chamäleon, Dachs, Dachshund, Dinosaurier, Distelfink, Drache, Ekel, Elefant, Elster, Ente, Esel, Eule, Fasan, Federvieh, Ferkel, Fink, Floh, Frosch, Fuchs, Gans, Gänserich, Gaul, Geier, Gelbschnabel, Giftschlange, Giraffe, Gockel, Gorilla, Grasmücke, Grünspecht, Hahn, Hai, Hammel, Hase, Hecht, Hendl, Hengst, Hering, Hirsch, Hirschkäfer, Holzwurm, Huhn Hund, Hündin, Hyäne, Insekt, Kakerlake, Kalb, Kamel, Kanarienvogel, Kapau, Katze, Kaulquappe, Kauz, Kiebitz, Klapperschlange, Klepper, Kopffüßer, Köter, Krähe, Kriecher, Kriechtief, Krokodil, Kröte, Kuckuck, Kuh, Laus, Leichenhuhn, Lerche, Luchs, Mähre, Maulesel, Maultier, Maus, Meerkatze, Molch, Mops, Motte, Natter, Nilpferd, Nisse, Ochse, Paradiesvogel, Pavian, Pfau, Pferd, Pinguin, Pudel, Qualle, Raben-Krähe, Ratte, Raubtier, Raupe, Regenwurm, Rentier, Rhinoceros, Rindvieh, Rüde, Salamander, Sau, Saukerl, Schabe, Schaf, Schimpanse, Schildkröte, Schlange, Schleich, Schnecke, Schwalbe, Schwein, Spatz, Specht, Spottdrossel, Stichling, Steineule, Stieglitz, Stier, Stinktief, Tarantel, Tier, Tintenfisch, Totenvogel, Trampeltief, Uhu, Unke, Vielfraß, Viper, Wachtel, Walross, Wanze, Werwolf, Wiederkäuer, Wildschwein, Wolf, Wurm, Zecke, Ziege, Ziegenbock, Zikade, Zugvogel.

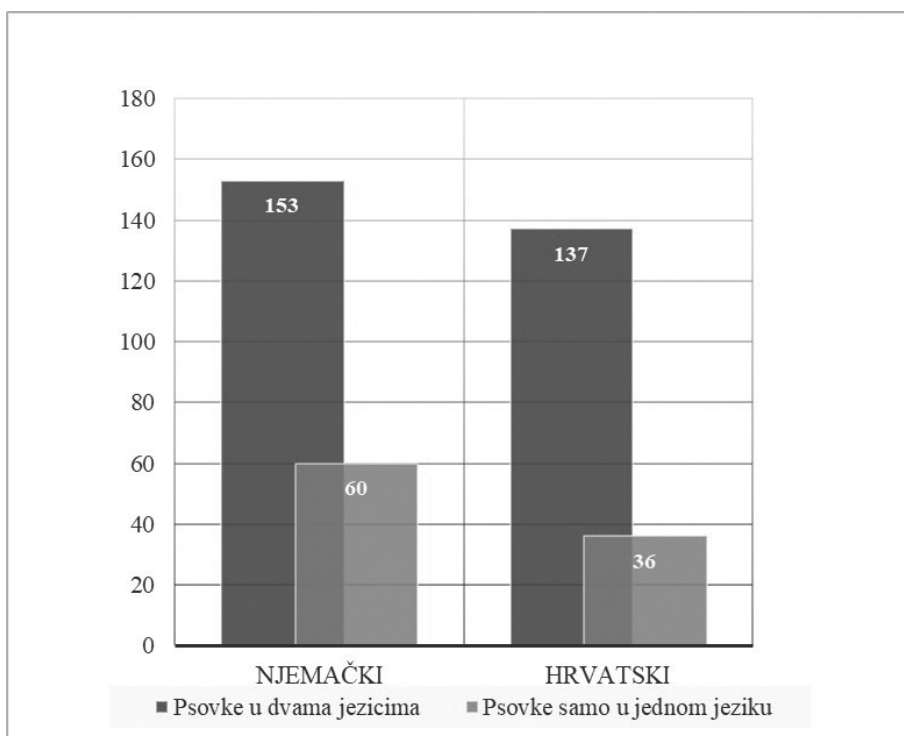
Tablica 1. (vidi prilog) prikazuje lekseme koji imaju semantičke varijante u oba jezika; u nekim primjerima, pojedine životinje se nazivaju različitim leksemima i stoga se navode kao jedna te ista životinja, npr. u hrvatskom jeziku postoji nekoliko leksema za „pastuha“, baš kao i u njemačkom jeziku gdje se ista životinja može nazivati različitim leksemima, poput leksema *Sc-habe* i *Kakerlake* koji se odnose na „žohara“.

Iako postoje brojne psovke s nazivima za životinje koje imaju ekvivalente u oba jezika, postoji i niz leksema koji se pojavljuju kao komponenta psovki samo u jednom jeziku. Tablica 2. (vidi prilog) prikazuje životinjske lekseme koji se pojavljuju samo u hrvatskom jeziku. Jednako tako postoji niz leksema koji se javljaju kao komponenta psovki samo u njemačkom jeziku, a prikazani su u Tablici 3. (vidi prilog).

Rezultati kvantitativne analize pokazuju da u oba jezika postoji značajan broj leksema koji se odnose na životinje i pojavljuju kao sastavne značajke ili komponente u pogrđnim izrazima u hrvatskom i njemačkom jeziku. Na temelju korpusa u hrvatskom jeziku identificirano je 137 psovki koje sadrže

životinjsko nazivlje, dok je u njemačkom jeziku broj psovki nešto veći – 153. Također je utvrđeno da se leksemi za neke životinje koriste u psovka u oba jezika, a neki samo u jednom jeziku. Razliku između psovki koje sadrže životinjsko nazivlje u hrvatskom i njemačkom jeziku ilustriraju leksemi koji se pojavljuju kao komponente samo u jednom jeziku: u hrvatskom jeziku takvih je leksema (psovki) 36, a u njemačkom 60. Na sljedećem grafikonu prikazana je usporedba prikupljenih podataka o psovka u hrvatskom i njemačkom jeziku:

Slika 1: Usporedba broja psovki s leksemima životinja u njemačkom i hrvatskom jeziku

Leksemi koji se ne koriste u jednom jeziku, ali se pojavljuju u drugom jeziku obično su specifični, npr. leksem *Tier* (hrv. „životinja“) javlja se kao leksička komponenta u psovka u njemačkom jeziku, kao i njegov hiponim *Kriechtief* (hrv. „gmaz“). Međutim, u njemačkom jeziku se „kameleon“ koristi isključivo kao hiponim leksema *Kriechtief*. Slično tomu, naziv za kukca koristi se kao komponenta u pogrdom izrazu u oba jezika, ali njegov hipo-

nim (npr. „osa“, njem. *Wespe*) koristi se kao komponenta samo u psovci na hrvatskom jeziku. Kvantitativna analiza pruža pregled spektra životinjskog nazivlja i njihove zastupljenosti u psovka dvaju jezika. Međutim, budući da pogrdni izrazi i psovke imaju svoje oblike i strukture, detaljan opis njihove veće ili manje zastupljenosti u korpusu pojedinog jezika nije moguć bez kvalitativne analize. Kvantitativna analiza stoga može samo utvrditi koliko se životinjskih leksema zapravo pojavljuje u psovka, na temelju čega možemo zaključiti da u njemačkom jeziku postoji veća raznolikost životinjskih leksema kao sastavnica psovki.

5.3. Kvalitativna analiza

Kvalitativna analiza psovki/pogrdnih izraza s nazivima životinja omogućuje dublju analizu i složeniju usporedbu, koja rasvjetljava preklapanja (sličnosti) i razlike između psovki u njemačkom i hrvatskom jeziku na temelju konotacija, motivacije, strukture uvreda, rodničkih aspekata pogrdnih izraza sa životinjskim nazivljem, kao i naših zabluda o životinjama. U ovom dijelu analize uspoređuje se šest od osam najčešće korištenih životinjskih leksema s obzirom na navedene aspekte u pogrdnim izrazima/psovka u hrvatskom i njemačkom jeziku, među kojima su: (1) „majmun“ (njem. *Affe*), (2) „pas“ (njem. *Hund*), (3) „magarac“ (njem. *Esel*), (4) „zmija“ (njem. *Schlange*), (5) „guska“ (njem. *Gans*), (6) „svinja“ (njem. *Schwein*), (7) „kokoš“ (njem. *Huhn*) i (8) „konj“ (njem. *Pferd*). Što se tiče sličnosti između hrvatskog i njemačkog jezika u pogledu strukture psovki, može se zaključiti da ih nema mnogo, budući da njemački jezik često koristi složenice, a ekvivalenti hrvatskih psovki često sadrže pridjeve i jednostavne imenice. Primjer za to je složena imenica u njemačkom jeziku *Schlangenbrut*, čiji je hrvatski ekvivalent izraz „zmijsko leglo“. Dakle, uporaba psovki sa životinjskim nazivljem u pridjevskom obliku daleko je češća u hrvatskom nego u njemačkom jeziku, dok se u njemačkom češće koriste složenice, koje su u hrvatskom rijetke.

Međutim, suštinski različita struktura psovki u hrvatskom i njemačkom jeziku ne znači nužno da su i same konotacije psovki različite. Za gotovo sve psovke koje sadrže nazive životinja postoji konotacijska poveznica između hrvatskog i njemačkog jezika (barem što se tiče analiziranih životinjskih leksema). Za neke životinje konotacija je čak i identična, na primjer u slučaju leksema „magarac“ (njem. *Esel*): u oba jezika ovaj leksem označava „glupu ili tvrdoglavu osobu“. Primjer u kojem nema mnogo sličnosti između hrvatskog i njemačkog jezika jest pogrdni izraz čija je leksička komponenta imenica „konj“ (njem. *Pferd*). Konotaciju između psovki može odrediti i asimetrija među spolovima kojima je psovka upućena. Većina pogrdnih izraza pripisuje

se određenom spolu, pa su leksemi poput „kokoš“, „guska“ i „zmija“ u tim izrazima u oba jezika uglavnom upućeni ženskom spolu u pogrđnom smislu. Psovke koje sadrže leksičku komponentu „pas“ (njem. *Hund*) obično su upućene muškarcima, ali oba jezika imaju i svoje oblike leksema za ženski rod (npr. *Hündin* i „kuja“). Kod nekih drugih analiziranih psovki ne može se uočiti jednaka simetrija među rodovima u hrvatskom i njemačkom jeziku. Dobar primjer za to je leksička komponenta „svinja“ (njem. *Schwein*), koja je u njemačkom jeziku srednjeg roda, dok u hrvatskom postoji leksem koji se odnosi na osobu muškog spola („svinja > „prasad“) i na osobu ženskog spola („svinja“ > „prasicica“). Općenito, uspoređujući konotacije između psovki u njemačkom i hrvatskom jeziku, motivacija za uporabu gotovo svih životinjskih leksema u njima je ista. Slične konotacije i motivacije za uporabu životinjskih leksema u psovka hrvatskog i njemačkog jezika mogu proizaći iz čovjekove percepcije pojedinih životinja. Neke od tih percepcija su netočne, odnosno radi se o pogrešnim procjenama. Kako se radi o psovka s nazivima životinja, stavovi prema životinjama od kojih psovke potječu pretežno su negativni. Stoga se magarci smatraju „glupim“, a svinje „prljavim“ životinjama, iako je takav način razmišljanja pogrešan i temelji se na nedostatku znanja o biološkom ponašanju ovih životinja u svrhu njihova očuvanja. Primjerice, magarci odaju dojam svojeglavosti, iako se njihovo „tvrdoglavost“ ponašanje zapravo temelji na izbjegavanju opasnih situacija. Slično, svinje se štite od parazita prljanjem.

Iz navedenog se može zaključiti da postoje sličnosti između psovki/pogrđnih izraza sa životinjskim nazivljem u hrvatskom i njemačkom jeziku, posebno u pogledu konotacije, a time i motivacije uporabe pojedinih psovki. Dakako, postoje i razlike između hrvatskog i njemačkog jezika kad je riječ o ovoj vrsti psovki, koje se uglavnom tiču njihove strukture, a detaljnije su objašnjene u poglavlju o rezultatima kvalitativne analize šest najčešćih leksičkih sastavnica psovki u dvama jezicima.

5.4. Rezultati kvalitativne analize

5.4.1. „Majmun“ – *Affe*

Nije iznenađujuće da je „majmun“, kao životinja najbližija ljudima, odigrao važnu ulogu u frazeologiji. Izvorno je ljudima predstavljen kao karikatura njih samih te se stoga u većini jezika koristio kao simbol ružnoće (usp. Louadah, 2020: 22). Pfeiffer (1999: 13) u rječniku psovki (njem. *Das große Schimpfwörterbuch*) navodi da se predodžba „majmuna“ kao tipskog predstavnika vrste sisavaca temelji na slici majmuna nekoć poznatog iz cirkusa ili

sa sajmova: najčešća asocijacija na ovu životinju je imitacija i ismijavanje nekoga, a od ljudskih stanja/osobina, „majmun“ se često povezuje s opijanjem/pijanstvom, ali i taštinom. Sukladno tomu, u njemačkom jeziku riječ *Affe* je, s jedne strane, psovka za „glupog“, „idiotskog“ tipa, a s druge strane pogrđni izraz za „taštu“, „afektivnu“, „umišljenu“ osobu (ibid.). Često dolazi u pratnji pridjeva (pridjev + *Affe*), kako bi učinak pogrđnog izraza/psovke bio snažniji: „glupi“ (njem. *blöder, dummer*), „idiotski“ (njem. *dämlicher*), „umišljeni“ (njem. *eingebildeter*), „pompozni“ (njem. *aufgeblasener*), „tašti“ (njem. *eitler*), „majmun“ (njem. *Affe*). U njemačkom jeziku postoje mnoge kolokacije u kojima se pojavljuju složenice s prvom komponentom *Affe[n]* (+ imenica) i koje funkcioniraju kao psovke, tj. pogrđni izrazi za ljudske osobine, bilo da se radi o karakternim crtama ili o fizičkom izgledu: *Affenarsch, Affenfratze, Affengesicht, Affenkopf, Affenschwanz, Affenstall*²¹ itd. (Pfeiffer, 1999: 13). Iako je osnovna konotacija riječi *Affe* u njemačkom jeziku negativna i odnosi se na ljudsku glupost ili ružnoću (npr. *Affengesicht*), pridjev *affenartig*²² (izveden od *Affe[n]*-) ne koristi se kao psovka.

Riječ „majmun“ se ne koristi puno drugačije u hrvatskom jeziku ako ima negativne konotacije. Prema Aniću (2006: 716), riječ „majmun“ u hrvatskom jeziku, kao figurativna, pogrđna riječ, označava „onoga tko oponaša drugu osobu ili radi nešto poput majmuna“, ali i „onoga tko je glup“. Sabljak (2001: 124) navodi nekoliko pogrđnih značenja riječi „majmun“: „budala/glupan“, „muški spolni organ“ i „crnčuga/crnja“. U hrvatskom, kao i u njemačkom jeziku, pridjevi u pratnji ove riječi pojačavaju njezino pogrđno značenje, npr. „glup“ i „drogiran“. Izraz „majmunarija“ također se koristi pogrđno za „veliku glupost“ ili „smiješno poniženje“, kao i pridjevi „majmunski“ i „majmunoliki“.

Na temelju rezultata kvalitativne analize leksičke komponente „majmun“ (njem. *Affe*) u psovka i pogrđnim izrazima u hrvatskom i njemačkom jeziku, može se zaključiti da postoje brojne slične negativne konotacije u oba jezika: leksem se u oba jezika povezuje s „glupošću“, ali za razliku od hrvatskog, u njemačkom se neke kolokacije s ovom leksičkom komponentom odnose i na fizičku ružnoću osobe, dok u hrvatskom ima rasističku konotaciju i odnosi se na osobe tamne kože.

²¹ Hrv. „majmunsko dupe“, „majmunska grimasa“, „majmunsko lice“, „majmunska glava“, „majmunski rep“, „majmunska koliba“.

²² Hrv. „majmunski/poput majmuna“.

5.4.2. „Pas“ – *Hund*

Psu kao čovjekovom omiljenom kućnom ljubimcu treba pripisati samo dobre osobine. Pa ipak, čovjekov najbolji prijatelj je među prvima na popisu psovki. Psovke koje uključuju leksičku komponentu „pas“ naglašavaju „prijevaru“, „nedaću“ i „zlo“, a zabilježene su još u staroindijskoj zbirci pjesama *Rigveda* i u svim indoeuropskim jezicima, uključujući germanske, romanske i slavenske jezike, ali i grčki, keltski, armenski itd. (usp. Louadah, 2020: 39). U svojoj knjizi „Imena životinja u psovka“, Cohn (1910: 8)²³ tvrdi da je „pas“, kao najstarija i najraširenija pripitomljena životinja, najčešće korištena psovka, međutim, nije jasno zašto upravo čovjekov najbolji prijatelj više puta služi kao prefiks ili predložak za psovku (Cnyrim, 2021: 103). Pfeiffer (1999: 18) navodi da u njemačkom jeziku leksička komponenta *Hund* (hrv. „pas“) služi kao gruba uvreda za „podlog“ (njem. *niederträchtig*) i „zločestog“ (njem. *gemein*) tipa i kao pogrđni izraz za mušku osobu kada se pojavljuje s odgovarajućim atributom, npr. *falscher, hinterhältiger, verrückter, dummer, elender* i *verlogener Hund*²⁴. Pfeiffer (1999: 184) u svom rječniku objašnjava da morfem *Hund-* kao dio složenica označava dodatno omalovažavanje i prezir osobe ili je leksička komponenta u pogrđnim izrazima koji se odnose na usporedbu ljudskih fizičkih karakteristika s dijelovima psećeg tijela, npr. *Hundeschnauze*, ili karakternih osobina, npr. *Hundehund* ili *Hundekerl*²⁵. To također uključuje izraze poput *Hundenarr, Hundesohn* i *Hundsbebe*²⁶. Postoje i razne druge negativno konotirane riječi prvenstveno usmjerene prema osobama muškog spola, ali i izvedenica *Hündin* koja ima negativne konotacije i pogrđna je životinjska metafora usmjerena prema ženskom spolu (hrv. „kučka“), za koji se pretpostavlja da je pokoran i seksualno dostupan muškarcima.

U hrvatskom jeziku sama riječ „pas“ nema negativno značenje. Međutim, često se u hrvatskom koristi izraz „Pas ti mater!“, koji, prema Sabljaku (2001: 158), znači „Gubi se od mene!/Bježi kvragu od mene!“. Kao što se u njemačkom jeziku *Hund-* koristi za pojačavanje psovke, u hrvatskom se koristi pridjev „pasji“, izveden od imenice „pas“. Stoga se, prema Aniću (2006: 1022), ovaj pridjev rabi, primjerice, uz riječi „lažljivac“ ili „varalica“. Sabljak (2001: 158) navodi da se „pasji zub“ koristi za označavanje ženskog spolnog organa. Kao što se riječ *Hündin* (hrv. „kučka“) u njemačkom jeziku koristi

²³ *Tiernamen als Schimpfwörter.*

²⁴ Hrv. „lažno, podmuklo, ludo, glupo, jedno i lažljivo pseto“.

²⁵ Hrv. „pseća njuška“; kolokvijalni ili dijalektalni izraz kojim se intenzivira značenje riječi „pas“ u pogrđnom smislu, kao npr. „kopile“ ili izraz prijezira i omalovažavanja u pogrđnom kontekstu, npr. „pseto“.

²⁶ Hrv. pejor. „ljubitelj pasa“ – osoba koja troši previše vremena ili energije na pse, zanemarujući druge aspekte svog života, „kučkin sin“ i „pogrđni naziv za momka“.

pejorativno, tako se i hrvatska riječ „kuja“, koja označava ženku psa, koristi kao pogrdan izraz u značenju „žena sklona spletkama i podmuklim djelima“ (Anić, 2006: 634).

Iz kvalitativne analize može se zaključiti da postoji određena sličnost u konotaciji leksema *Hund* i „pas“ u psovkama u hrvatskom i njemačkom jeziku. U njemačkom jeziku se leksička komponenta *Hund* prvenstveno odnosi na osobu muškog spola koja je podla, zločesta i u osnovi prevarant. U hrvatskom jeziku se leksem „pas“ koristi na sličan način, posebice kao pridjev („pasji“), i često se koristi u negativnom smislu za osobu koja vara ili laže. Isto vrijedi i za izvedenice *Hündin* u njemačkom i „kuja“ u hrvatskom jeziku: iako obje leksičke komponente imaju negativne konotacije, u hrvatskom jeziku opisuje prijetvornu, podmuklu i intrigantnu žensku osobu, dok se u njemačkom prvenstveno koristi kao seksistička uvreda protiv žena i implicira promiskuitet ili propitivanje tradicionalnih rodni uloga. U svakom slučaju, treba naglasiti da nijansirana značenja u oba jezika, posebno u njemačkom, u potpunosti ovise o odgovarajućem kontekstu uporabe.

5.4.3. „Magarac“ – Esel

Prema Pfeifferu (1999: 105), magarac je već kod starih Rimljana smatran pogrdnim izrazom. Dugouhi, sijedi rođak konja smatran je tvrdoglavi i glupim, ali u stvarnosti je vjerojatno pametniji od konja. No, činjenica da su magarci „skloni oduprijeti se svim pokušajima da ih se prisili na nešto što smatraju opasnim“ razlog je takvog nesporazuma. To je također znak da bi magarci mogli biti pametniji od svojih vlasnika (Schmauks, 2014: 108), za koje su bili važno oruđe za rad (Louadah, 2020: 27). Nadalje, kada je 1910. objavljeno djelo „Imena životinja u psovkama“, „magarac“ se smatrao jednom od tri najčešće korištene leksičke komponente psovki sa životinjskim nazivom (Cohn, 1910: 8). Budući da se magarci doživljavaju kao „tvrdoglave“ i „glupe“ životinje, izraz „magarac“ se smatra uvredom i implicira da je osoba „budala“ ili „idiot“. „Ušminkan“, „star“, „umišljen“ i „odrastao“²⁷ magarac često su korišteni atributi koji prate leksem *Esel* u njemačkom jeziku (Pfeiffer 1999: 105), a u analizi značajki temeljenoj na Dudenovom rječniku (1989.), identificirani su i atributi „tvrdoglav“, „nespretn“ i „glup“²⁸. Postoje i drugi pridjevi koji se koriste s leksemom „magarac“, npr. pridjev *alt* u kolokaciji *alter Esel*, koji se pogrdno, čak i podrugljivo, odnosi na čovjeka koji se čini glupim ili smiješnim jer se, unatoč poodmakloj dobi, ponaša kao mladić, npr. jureći mlade djevojke (Pfeiffer, 1999: 17). Drugi poznati izrazi su „magare u

²⁷ Njem. *ausgemachter, alter, eingebildeter, ausgewachsener Esel*.

²⁸ Njem. *störrisch, tölpelhaft, dumm*.

lavljoj koži“ i „magareća glava“²⁹, čija je opća konotacija „glupost“.

U hrvatskom jeziku leksem „magarac/magare“ koristi se u pogrđnim izrazima za „glupana“, „budalu“, „šupka“ (Anić, 2006: 847), a kako bi se pojačalo pogrđno značenje psovke, koristi se i augmentativ „magarčina“. Uz leksem „magarac“ obično se upotrebljava pridjev „tvrdoglav“ (Sabljak, 2001: 120). Anić (2006: 847) između ostalog navodi i izraz „magareština“ u pogrđnom smislu za „podli, lažni čin ili djelo“. U hrvatskom jeziku rabi se i pridjev „namagarčen“ koji se odnosi na onoga tko je „prevaren, nadmudren, ponižen ili izigran“ (Sabljak, 2001: 139). Leksičke natuknice pokazuju da se konotacija riječi „magarac“ u oba jezika odnosi isključivo na glupe ili tvrdoglave ljude.

5.4.4. „Zmija“ – *Schlange*

Leksem „zmija“ (njem. *Schlange*) primjer je naziva životinje čiji je gramatički rod promijenjen metaforičkom uporabom – u starovisokonjemačkom (*ahd.*) ‘slango’ i srednjovisokonjemačkom (*mhd.*) ‘slange’ riječ je bila muškog roda, ali ubrzo se naziv *Schlange* počeo povezivati s ženama, a za tu promjenu odgovoran je nastavak -e. Danas, kada se govori o „zmiji“ (njem. *Schlange*), u pogrđnom smislu misli se samo na ženu, npr. *falsche, alte Schlange; so eine hinterlistige Schlange*³⁰; *weibliche Person, die als falsch, hinterlistig, heimtückisch gilt*³¹ (usp. *Agricola*, 1962/1972: 510; *Pfeiffer*, 1999: 368; *Duden*, 1989: 1715). Naziv „kraljevska kobra“ je proširenje tog značenja i koristi se za žene koje imaju izrazito britak jezik. Naime, zmija je od davnina imala važno značenje i ljudi su je oduvijek smatrali simbolom „laži“ i „zlobe“. Strah od ovih jezivih gmazova dodatno je pojačan zbog toksičnosti nekih zmija, čiji ugriz može dovesti do trenutne smrti. Dodatnu odbojnost ljudi su osjećali i zbog kršćanske simbolike, u kojoj je vrag prikazan u obliku zmije (*Louadah*, 2020: 44). Kada se leksem „zmija“ (njem. *Schlange*) koristi kao psovka, koristi se i pridjev „lažna“ (njem. *falsch*), a ta kolokacija, kao što je već spomenuto, proizlazi iz kršćanske slike vraga kao zmije koja zavodi Evu.

U njemačkom jeziku, riječi *Schlangenbrut* (hrv. „zmijsko leglo“) i *Schlangengezucht* (hrv. „uzgoj zmija“) također se koriste kao pogrđni izrazi koji izražavaju prezir prema podmulim, zlim ljudima i lošem društvu. U njemačkom je česta i složenica *Schlangenfraß* koja pogrđno opisuje hranu koja je loše pripremljena ili jedva jestiva (*Duden*, 1989). Leksem *Schlange* također se često pojavljuje u frazeologizmima: jedan primjer je poslovice *Da ist eine*

²⁹ Njem. *Esel in der Löwenhaut* (u značenju „kamuflaže i obmane“, kada osoba nastoji sakriti svoju pravu prirodu i pretvara se da je nešto drugo), *Eselkopf*.

³⁰ Hrv. „lažna, stara zmija“; „tako prijetvorna zmija“.

³¹ Hrv. „ženska osoba koja se smatra lažnom, prijetvornom i podmulom“.

*Schlange unter dem Laub versteckt*³², koja simbolizira kontrast između vanjskog izgleda osobe i njezine prave prirode/naravi (Louadah, 2020: 45).

U hrvatskom jeziku postoje brojni frazemski vezani uz riječ „zmija“. U *Rječniku animalističkih frazema* (Vidović Bolt i sur., 2017) navedeni su idiomi: „imati zmiju na novčaniku“, „kriti koga, kao zmija noge“, „ići zmiji na rupu“ itd., no, sama riječ „zmija“ koristi se za „zlu, podmuklu osobu“ (Sabljak, 2001: 256). Kao i kod nekih od prethodno spomenutih životinja, riječ „zmija“ se također koristi u obliku pridjeva kada ima pogrдно značenje, npr. izraz „zmijsko/gujino leglo“ (njem. *Schlangenbrut*) se i u hrvatskom (usp. Vidović Bolt i sur., 2017: 207) i u njemačkom jeziku koristi metaforički i ima isto značenje: „leglo“ kao prljavo (nečisto) mjesto u kojem se legu „gujina jaja“ ili zlikovci, lažljivci i odmetnici³³. Osim u navedenom primjeru, pridjev „zmijski“ koristi se u kolokaciji „zmijski jezik“, koja se prema Aniću (2006: 1364) odnosi na zajedljivu i zločestu, tj. pakosnu osobu.

Proučavanjem različitih rječnika u oba jezika, očito je da leksem „zmija“ kao leksička komponenta u pogrđnim izrazima sa životinjskim nazivljem ima slične konotacije u hrvatskom i njemačkom jeziku. Osim što se češće koristi za žene u oba jezika (vjerojatno zbog činjenice da je sama riječ ženskog roda u oba jezika), izraz za zmiju nosi konotaciju lukavstva u negativnom smislu. Isto tako, oba jezika koriste jezičnu strukturu „zmijsko leglo“ (njem. *Schlangenbrut*) sa sličnim značenjem, a u oba jezika ova se struktura pojavljuje daleko češće u frazeologiji nego u psokama.

5.4.5. „Guska“ – *Gans*

Pogrđni izraz „guska“ (njem. *Gans*) možda potječe iz činjenice da se guska nekoć smatrala „glupom“ životinjom, te je stoga ta karakteristika prenesena na ljude. Međutim, Heckmann (1975: 120) i Louadah (2020: 33) tvrde da je pogrešno smatrati gusku „glupom“ životinjom. Činjenica da je guska u divljini razvila impresivne sposobnosti da zaštiti sebe i svoje mlade, da prevari lovca i pobjegne od progonitelja, opovrgava „glupost“ koja joj se pripisuje.

Pfeiffer napominje (1999: 134) da je leksem *Gans* u njemačkom jeziku figurativni izraz za „mladu“, „naivnu“ djevojku, ali i pogrđan izraz za „glupavu“ i „umišljenu“ mladu ženu³⁴. *Elegans*³⁵ se također koristi kao pogrđan

³² Hrv. „pod lišćem se krije zmija“.

³³ <https://germanistik.unitbv.ro/wp-content/uploads/2020/01/Gall-2018-Tiere-und-Tiermetaphern-Bibel.pdf> (Pristup: 11. 8. 2025).

³⁴ Njem. *alberne, eingebildete junge Frau*.

³⁵ Francuski *élégant* < latinski *elegans* = „izbirljiv“, „ukusan“, varijanta od: *eligens*, 1. particip od: *eligere* (*exlegere*) = „odabrati“ <https://www.duden.de/rechtschreibung/elegant> (Pristup: 12. 8. 2025).

izraz u njemačkom jeziku, što je igra riječi (*elegant + dumm*) koja opisuje elegantnu, ali glupu osobu. Čak i u latinskom jeziku, značenje leksema *ELEGANS* moglo je postati negativno: kao pridjev značio je „izbirljiv“ i „nametljiv“ u negativnom smislu³⁶. Valja napomenuti da se ovaj leksem, kao leksička komponenta u pogrđnom izrazu, upotrebljava isključivo za žene, npr. *dumme Gans* za opis „glupe, neiskusne ili nespretnne žene“ (usp. Pfeiffer, 1999: 92). Uz spomenuti izraz koji se koristi za opisivanje „glupe“ mlađe ženske osobe, u njemačkom jeziku se također koristi leksem *Schnattergans* (nastao od participia *schnatternd* + imenice *Gans* = „kvocajuća guska“) za opis žene koja voli „brbljati“ u podrugljivom kontekstu (ibid., 377). Nešto blaži leksem *Gänse-reich* također se koristi figurativno za opis osobe koja ima gegajući hod ili se smatra priprostim i nezrelom (uglavnom se odnosi na mlađe žene) (ibid.).

U hrvatskom jeziku leksem „guska“ nema toliko varijacija kao ostale leksičke komponente u psovkama/pogrđnim izrazima s nazivima životinja. U svom osnovnom obliku „guska“ označava „glupu žensku osobu“ (Anić, 2006: 478). Drugi oblici imena ove životinje također se koriste kao pogrđni izrazi, a to su augmentativni oblik „gusketina“ i deminutiv „guskica“, koji imaju isto značenje kao i osnovni oblik leksema.

Zaključno se može utvrditi da se i u hrvatskom i u njemačkom jeziku leksem „guska“, odnosno *Gans*, koristi kao leksička sastavnica u pogrđnim izrazima sa životinjskim nazivljem, te da se odnosi isključivo na „glupu“ žensku osobu. Na temelju kvalitativne analize se može zaključiti da nema značajnih razlika u strukturalnom i konotacijskom smislu između leksema u hrvatskom i njemačkom jeziku.

5.4.6. „Svinja“ – *Schwein*

Leksemi „svinja“ (njem. *Schwein*) i „pas“ (njem. *Hund*) u Bibliji se prikazuju kao „ekspONENTI nečistoće“ te ih pastva doživljava kao inferiorna bića, što je razumljivo u slučaju „svinje“ kao nečiste životinje (usp. Schroer, 2010: 92). Prezir prema svinjama, a implicitno i prema ljudima koji su imali posla s njima, također je vidljiv u prispodobi o izgubljenom sinu. Čuvanje svinja predstavlja najnižu razinu na koju se čovjek može spustiti. Uostalom, svinje su također podložne demonskoj moći: zli duhovi koje Isus istjeruje iz opsjednutih Nazarena ulaze u svinje uz Isusovo dopuštenje (Evangelje po Mateju 8, 32). I Pfeiffer (1999: 389) navodi da su se svinje oduvijek smatrale „prljavim i pohlepnim“³⁷ životinjama s obzirom na svoje stanište. Schmauks

³⁶ Lateinisch-deutsches Handwörterbuch <https://www.e-rara.ch/download/pdf/28933930.pdf> (Pristup: 12. 8. 2025).

³⁷ Njem. *schmutzig, gefräßig*.

(2014: 108) navodi da su se u judaizmu i islamu svinje smatrale nečistima i stoga nejestivima, dok su se u ranom kršćanstvu često smatrale simbolom proždrljivosti. Međutim, svinje su zapravo izbirljive u jelu i valjaju se u blatu kako bi se rashladile i zaštitile od nametnika, što proturječi stereotipnoj slici ovih životinja kao prljavih, lijenih i pohlepni (ibid.). Ipak, zbog te stereotipne slike nastale su brojne psovke i izrazi koji se vežu uz leksem „svinja“ (njem. *Schwein*).

U njemačkom jeziku leksem *Schwein* smatra se grubom uvredom za „prezira vrijednu“, „pokvarenu“ i „prljavu“ osobu, a Pfeiffer (1999: 389) nadalje navodi da izraz opisuje „nemoralnu osobu“ koja govori „svinjski“³⁸. Atributi poput „glupa, debela, proždrljiva, stara, kukavička, pijana, prljava“³⁹ svinja najčešće se koriste kao dopune uvredi. Sufiks {-schwein} je također vrlo raširen, a njegovo primarno značenje odnosi se na tvorbu složenica koje opisuju ljude koji se ponašaju na određeni način karakterističan za prljavštinu: *Bullenschwein*, *Dreckschwein*, *Kapitalistenschwein*, *Kommunistenschwein*, *Rampenschwein*, *Riesenschwein*, *Warzenschwein*⁴⁰ itd. (ibid.). Prefiks {Schwein(e)-} se neznatno razlikuje od sufiksa {-schwein} i služi za tvorbu složenica koje opisuju „rulju“, „loše društvo“, npr. *Schweinebande* i *Schweinepack* (ibid., 390). Ostali primjeri s ovim prefiksom upućuju na pojedince i imaju slično pogrdno značenje: *Schweinebacke*, *Schweinekerl*, *Schweinigel* und *Schweinekopf*⁴¹. Ostali oblici leksema u uporabi uključuju izraze i složenice poput *Schweinchen Schlau* (koji se izvorno koristio za komični lik Mickeyja Mousea, a sada se koristi za „pametnjakovića“ (ibid., 389), *Schweinbastard*, *Schweinefresse* i *Schweinepimmel*⁴² (Cnyrim, 2021: 168).

U hrvatskom jeziku leksem „svinja“ koristi se u raznim oblicima kao leksička komponenta u psovka/pogrdnim izrazima, u značenju „gad ili podlac“ (Sabljak, 2001: 209), „prljava, neuredna osoba“ ili „karakterno nizak čovjek, ništarija“ (Anić, 2006: 1004). Životinjsko stanište, „svinjac“, također se koristi u negativnom smislu, kao opis za „prljavu, neurednu kuću ili prostoru“⁴³. Izvedenica „svinjarija“ koristi se pogrdno za opis „nepoštenih i ružnih postupaka“, koji ostavljaju loš dojam ili nanose štetu. Kao i gotovo svi do

³⁸ Njem. *schweinisch reden* znači „izražavati se na grub, nepristojan ili vulgaran način“. Može se odnositi na prljav, opscen ili uvredljiv jezik koji se smatra nepristojnim ili neukusnim.

³⁹ Njem. *blödes, dickes, vollgefressenes, altes, feiges, besoffenes, dreckiges Schwein*.

⁴⁰ Hrv. „policijska svinja“, „prljava svinja“, „kapitalistička svinja“, „komunistička svinja“, „ogromna svinja“, „showman“, „bradavičasta svinja“.

⁴¹ Hrv. „odvratan tip“, „nitkov/hulja“, „prljava/nečista osoba; koja govori nepristojno/opsce-no“, „tvrdoglava i nerazumna osoba“.

⁴² Hrv. „svinjsko kopile/gad“, „bezobrazno/drsko/prljavo lice“, „svinjsko spolovilo“.

⁴³ https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d1lgURA%3D (Pristup: 12. 8. 2025).

sada analizirani leksemi životinja u psovka i pogrđnim izrazima, i ovaj ima svoju inačicu u obliku pridjeva: „svinjski“. Ovaj pridjev se koristi uz imenice da bi se opisalo nešto nepošteno, loše ili ružno.

Na temelju kvalitativne poredbene analize možemo zaključiti da je uporaba leksičke komponente „svinja“ (njem. Schwein) u psovka/pogrđnim izrazima slična u oba jezika. U njemačkom jeziku postoje različiti oblici leksema Schwein, a opća konotacija povezuje se s prljavštinom, nečim lošim ili neugodnom osobom (obično muškog spola). Različiti oblici leksema u hrvatskom jeziku imaju slična značenja kao i njihovi ekvivalenti u njemačkom jeziku: dok se većina oblika leksema Schwein u njemačkom jeziku prvenstveno koristi za pogrđan opis ljudi (ili društva), izvedenice leksema „svinja“ u hrvatskom jeziku mogu se odnositi i na opis zapuštenog, neurednog i prljavog mjesta („svinjac“).

6. Umjesto zaključka

Psovke s nazivima životinja imaju dugu povijest upotrebe. Njihova primjena odražava sliku jezika u uporabi temeljenu na tvorbenoj strukturi, različitim konotacijama i specifičnoj komunikacijskoj motivaciji uporabe, dok se njihova poredbena analiza u ovom radu temelji na integrativnom kvantitativno-kvalitativnom istraživačkom modelu. Takva analiza omogućuje bolji uvid u raznolikost uporabe pogrđnih izraza u hrvatskom i njemačkom jeziku, pokazujući da se sličan broj leksema koristi u oba jezika kao leksičke sastavnice psovki/pogrđnih izraza, ali da njemački jezik ima nešto veću raznolikost životinjskog nazivlja u odnosu na hrvatski jezik.

Poredbena analiza otkriva osam najčešće korištenih leksema životinja kao komponenti psovki i pogrđnih izraza u oba jezika („majmun“ = *Affe*, „pas“ = *Hund*, „magarac“ = *Esel*, „zmija“ = *Schlange*, „guska“ = *Gans*, „svinja“ = *Schwein*, „kokoš“ = *Huhn* i „konj“ = *Pferd*), od kojih je kvantitativno-kvalitativnom metodom u ovoj studiji analizirano prvih šest leksema. Njihovom usporedbom otkrivene su brojne sličnosti u konotaciji i motivaciji uporabe u različitim psovka i pogrđnim izrazima koji sadrže lekseme navedenih životinja kao leksičku komponentu. Analizom su također utvrđene određene razlike između pojedinih leksema koje se prvenstveno odnose na tvorbenu strukturu, što istodobno predstavlja najveću razliku u pogrđnim izrazima između dva jezika.

S obzirom na utvrđene sličnost i razlike koje se pojavljuju između dva jezika u pogledu psovki sa životinjskim nazivljem, može se zaključiti da ovi izrazi predstavljaju segment jezika u uporabi koji ima svoj komunikacijski potencijal te je za pretpostaviti da imaju određenu funkciju i ulogu i u interkulturalnoj komunikaciji. Budući da je tema psovki i pogrđnih izraza sa

životinjskim nazivljem još uvijek nedovoljno istražena, te da postoji mali broj poredbenih analiza ovoga tipa, vjerujemo da ovaj rad može doprinijeti boljem razumijevanju psovki i pogrdnih izraza sa životinjskim nazivljem kao leksičkom komponentom, koji, iako se nalaze na marginama jezične uporabe, svjedoče o stvarnoj slici jezika u uporabi i potrebi za novim potencijalno zanimljivim smjerovima istraživanja.

Literatura:

- Agricola, E. (1962, 1972). *Wörter und Wendungen. Wörterbuch zum deutschen Sprachgebrauch*. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut.
- Aman, R. (1975, 1986). *Bayrisch-Österreichisches Schimpfwörterbuch. Lexikon der Schimpfwörter. Psychologisch-sprachliche Einführung in das Schimpfen*. München: Goldmann.
- Anić, V. (2006). *Veliki rječnik hrvatskog jezika*. Zagreb: Znanje.
- Badurina, L.; Palašić, N. (2019). „Komunikacijska funkcija psovke i pitanje njezine vulgarnosti“. *Croatica XLIV* (2020) 64: 97–114.
- Badurina, L.; Pranjković, I. (2016). „Jezična i pragmatična obilježja psovke“. *Romanoslavica LII* (2), 227–235.
- Bagić, K. (2012). *Rječnik stilskih figura*. Zagreb: Školska knjiga.
- Barišić, A. (2019). *Komparativna analiza psovke kao frazeološkog fenomena u hrvatskom i engleskom* (Diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
- Cnyrim, P. (2021). *Das Buch der Schimpfwörter und Flüche*. München: Riva Verlag.
- Cohn, H. (1910). *Tiernamen als Schimpfwörter*. Berlin: Weidmann.
- Duden (1989). *Deutsches Universal Wörterbuch A–Z*. 2. Aufl. Mannheim: Bibliographisches Institut.
- Gavran, I. (1962). *Bludna psovka: povijesno-psihološka studija*. Sarajevo: Udruženje katoličkih svećenika Dobri pastir.
- Gregurović, M. (2021). *Psovke u hrvatskom jeziku* (Diplomski rad). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Heckmann, W. G. (1975). *Tiere – Begleiter unserer Sprache*. Münster: Aschendorff.
- Jay, T. (2000). *Why we curse*. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Leach, E. (1972.) „Anthropologische Aspekte der Sprache. Tierkategorien und Schimpfwörter“. U: Lenneberg, Eric (ur.), *Neue Perspektiven in der Erforschung der Sprache*, 32–37. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

- Ljung, M. (2011). *Swearing. A Cross-Cultural Linguistic Study*. New York: Palgrave Macmillan.
- Louadah, A. (2020). *Tierbezeichnungen in deutschen, englischen und französischen Schimpfwörtern. Semantische Analyse zu Konnotationen unter Berücksichtigung kultureller Einflüsse*. München: GRIN Verlag.
- Miodek, W. (2014). „Bezeichnungen von Wildtieren, Fischen, Reptilien und Lurchen als Beschimpfungen im Deutschen, Polnischen und Spanischen“. *Beiträge zur Linguistik: Grammatik, Pragmatik, Lexikologie, Rechtssprache*, 204–223. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Mikić, P.; Pehar, M.; Mikić, M. (1999). *Psovka u hrvatskome i njemačkome jeziku*. Mostar: Ziral.
- Montagu, A. (1973). *The Anatomy of Swearing*. New York: Macmillan Publishing.
- Odorčić, J. (2015). *Derivacijska tvorba imenica u mjesnom govoru Kompolja (prema građi u rječniku Ričnik gacke čakavščine – konpoljski divan Milana Kranjčevića)* (Diplomski rad). Rijeka: Sveučilište u Rijeci.
- Perić, B. (2018). „Bedeutsame Defäkation, unbedeutende Kopulation. Semantische und pragmatische Unterschiede zwischen südslawischen und deutschen Maledikta“. *Zagreber germanistische Beiträge* 27/2018, 79–101. <https://doi.org/10.17234/ZGV.27.5>
- Pfeiffer, H. (1999). *Das große Schimpfwörterbuch*. München: Wilhelm Heyne Verlag.
- Pilch, P. (2011). *Psovka u hrvatskome i češkome jeziku* (Završni rad). Brno: Masarykova univerzita v Brně.
- Rogić Musa, T. (2010). „Metaforika u psovci Janka Polića Kamova – prilog poetičkom konstituiranju hrvatske pjesničke avangarde“. *Fluminensia* 22 (1), 7–24.
- Sabljak, T. (2001). *Rječnik hrvatskoga žargona*. Zagreb: VBZ.
- Schmauks, D. (2014). „Curs, crabs, and cranky cows: Ethological and linguistic aspects of animal-based insults“. *Semiotica* 198, 93–120.
- Schmied, J. (1993). „Qualitative and quantitative research approaches to English relative constructions“. U: Souter, Clive i Atwell, Eric (ur.), *Corpus-based Computational Linguistics*, 85–96. Amsterdam: Rodopi.
- Schroer, S. (2010). *Die Tiere in der Bibel: Eine kulturgeschichtliche Reise*. Freiburg/Basel/Wien: Herder GmbH.
- Szczęk, J. (2018). „Zum Beleidigungspotential der von Tiernamen abgeleiteten Personenbezeichnungen im Deutschen“. *Colloquia Germanica Stetiniensia*, 27 (1), 171–183. Doi: 10.18276/cgs.2018.27-10.
- Vidović Bolt, I. i sur. (2017). *Rječnik hrvatskih animalističkih frazema*. Zagreb: Školska knjiga.

- Winkler, A. (1994). „Ethnische Schimpfwörter und übertragener Gebrauch von Ethnika. (Ein erster Überblick mit Glossar)“. *Muttersprache* 4/94, 320–337.
- Zehan, R. L. (2011). „Schimpfwörter gebildet aus deutschen Tiernamen“. *Research Journal of Agricultural Science*, Bd. 43 (4), 373–377.

Mrežni izvori:

- https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d11kXxM%3D (1. 8. 2025).
- <https://www.duden.de/rechtschreibung/schimpfen> (2. 8. 2025).
- <https://jezikoslovac.com/word/8s4b> (1. 8. 2025).
- <https://www.enciklopedija.hr/clanak/tabu> (1. 8. 2025)
- <https://tuccillo.ch/kleine-geschichte-des-schimpfen-und-fluchens/> (4. 8. 2025).
- <https://www.dwds.de/wb/Schimpfwort> (10. 5. 2024).
- <https://preply.com/de/blog/schimpfgewohnheiten-deutschland/> (5. 8. 2025).
- <https://en.langenscheidt.com/german-croatian/> (11. 5. 2024).
- <https://germanistik.unitbv.ro/wp-content/uploads/2020/01/Gall-2018-Tiere-und-Tiermetaphern-Bibel.pdf> (11. 8. 2025).
- <https://www.duden.de/rechtschreibung/elegant> (12. 8. 2025).
- <https://www.e-rara.ch/download/pdf/28933930.pdf> (12. 8. 2025).
- https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d11lgURA%3D (12. 8. 2025).

PRILOZI:

Tablica 1. Životinjski leksemi u psokama u njemačkom i hrvatskom jeziku

Leksemi u hrvatskom jeziku	Leksemi u njemačkom jeziku
bedevija, kljuse	<i>Gaul, Klepper, Schleich</i>
beštija, zvijer, zvjerka	<i>Bestie</i>
bik	<i>Bulle, Stier</i>
bivol	<i>Büffel</i>
buba, stjenica, čimavica	<i>Wanze</i>
buha	<i>Floh</i>
crv	<i>Wurm</i>
čegrtuša, zvečarka	<i>Klapperschlange</i>
ćuk	<i>Kauz, Steineule, Totenvogel</i>
deva	<i>Kamel, Trampeltier</i>
dinosaur	<i>Dinosaurier</i>
glavonožac	<i>Kopffüßer</i>
glista	<i>Regenwurm</i>
gmaz, gmizavac	<i>Kriecher, Kriechtief</i>
gnjida	<i>Nisse</i>
gorila	<i>Gorilla</i>
govedo	<i>Rindvieh</i>
gusan	<i>Gänserichs</i>
guska	<i>Gans</i>
hijena	<i>Hyäne</i>
insekt	<i>Insekt</i>
jarac	<i>Ziegenbock</i>
jazavac	<i>Dachs</i>
jegulja	<i>Aal</i>
kobila	<i>Mähre</i>
kokoš	<i>Huhn, Hendl</i>
konj	<i>Pferd</i>
kornjača	<i>Schildkröte</i>
kos	<i>Amsel</i>
koza	<i>Ziege</i>
krastača	<i>Kröte, Unke</i>
krmača, guda	<i>Sau</i>
krava	<i>Kuh</i>
krmak	<i>Saukerl</i>
krokodil	<i>Krokodil</i>
krpelj	<i>Zecke</i>

kučka, kuja	<i>Hündin</i>
kukavica	<i>Kuckuck</i>
lešinar, strvinar	<i>Aasgeier</i>
lisac, lija	<i>Fuchs</i>
mačak, mačor	<i>Katze</i>
magarac, tovar	<i>Esel</i>
majmun	<i>Affe</i>
mazga, mula	<i>Maulesel</i>
meduza	<i>Qualle</i>
medvjed	<i>Bär</i>
miš	<i>Maus</i>
morž	<i>Walross</i>
mrav	<i>Ameise</i>
naočarka	<i>Brillenschlange</i>
otrovnica	<i>Giftschlange</i>
ovan	<i>Hammel</i>
ovca	<i>Schaf</i>
pacov, štakor	<i>Ratte</i>
pas	<i>Hund, Köter</i>
pastuh, ždrijebac	<i>Hengst</i>
patka	<i>Ente</i>
pijavica	<i>Blutegel</i>
prasac	<i>Ferkel</i>
pudla	<i>Pudel</i>
slon	<i>Elefant</i>
stoka	<i>Vieh</i>
svinja	<i>Schwein</i>
svraka	<i>Elster</i>
tarantula	<i>Tarantel</i>
telac, tele	<i>Kalb</i>
tvor	<i>Stinktief</i>
uš, picajzla	<i>Laus</i>
vol, junac	<i>Ochse</i>
vrana	<i>Krähe</i>
zec	<i>Hase</i>
zmija, guja	<i>Schlange</i>
žaba	<i>Frosch</i>
žirafa	<i>Giraffe</i>
živina	<i>Huhn</i>
životinja	<i>Tier</i>
žohar	<i>Schabe, Kakerlake</i>

Tablica 2. Životinjski leksemi u psovkama samo u hrvatskom jeziku

ameba (<i>Amöbe</i>)
bumbar (<i>Hummel</i>)
cipal (<i>Meerärsche</i>)
crna udovica (<i>Schwarze Witwe</i>)
čavka (<i>Dohle</i>)
čigra (<i>Kreisel</i>)
ćuran (<i>Truthahn</i>)
galeb (<i>Möwe</i>)
glodavac (<i>Nager</i>)
gnjurac (<i>Lappentaucher</i>)
gušter (<i>Eidechse</i>)
jež (<i>Igel</i>)
klokan (<i>Kängaru</i>)
kobac (<i>Sperber</i>)
kopitar (<i>Huftier</i>)
krtica (<i>Maulwurfshügel</i>)
kvočka (<i>Glucke</i>)
liska (<i>Wasserhuhn</i>)
mamut (<i>Mammut</i>)
obad (<i>Dasselfliege</i>)
osa (<i>Wespe</i>)
papagaj (<i>Papagei</i>)
papiga (<i>Papagei</i>)
priljepak (<i>Napfschnecke</i>)
puran (<i>Truthahn</i>)
riba (<i>Fisch</i>)
skakavac (<i>Grashüpfer</i>)
stršljen (<i>Hornisse</i>)
šakal (<i>Schakal</i>)
šišmiš (<i>Fledermaus</i>)
škorpija (<i>Skorpion</i>)
termit (<i>Termite</i>)
trakavica (<i>Bandwurm</i>)
trut (<i>Drohne</i>)
tuka(c) (<i>Truthahn</i>)
tuljan (<i>Seehuhn</i>)

Tablica 3: Životinjski leksemi u psovkama samo u njemačkom jeziku

<i>Antilope</i> (antilopa)
<i>Assel</i> (šumska uš)
<i>Chamäleon</i> (kameleon)
<i>Dachshund</i> (jazavičar)
<i>Distelfink</i> (češljugar)
<i>Drache</i> (zmaj)
<i>Ekel</i> (žaba krastača)
<i>Eule</i> (sova)
<i>Fasan</i> (fazan)
<i>Fink</i> (zeba)
<i>Geier</i> (sup)
<i>Gelbschnabel</i> (žutokljunac)
<i>Gockel</i> (pijetao)
<i>Grasmücke</i> (cvrkutavac)
<i>Grünspecht</i> (žuna)
<i>Hahn</i> (kokot)
<i>Hai</i> (ajkula)
<i>Hecht</i> (štuka)
<i>Hering</i> (haringa)
<i>Hirsch</i> (jelen)
<i>Hirschkäfer</i> (jelen kornjaš)
<i>Kanarienvogel</i> (kanarinac)
<i>Kapaun</i> (kopun)
<i>Kaulquappe</i> (punoglavac)
<i>Kiebitz</i> (kukac)
<i>Leichenhuhn</i> (mrtva piletina)
<i>Lerche</i> (ševa)
<i>Luchs</i> (ris)
<i>Meerkatze</i> (crveni majmun)
<i>Molch</i> (dažddevnjak)
<i>Mops</i> (mopsić)
<i>Motte</i> (moljac)
<i>Nilpferd</i> (nilski konj)
<i>Paradiesvogel</i> (rajska ptica)
<i>Pavian</i> (babun)
<i>Pfau</i> (paun)
<i>Pinguin</i> (pingvin)
<i>Raben-Krähe</i> (gavran)
<i>Raubtier</i> (zvijer grabljivica)

<i>Raupe</i> (gusjenica)
<i>Rentier</i> (sob)
<i>Rhinozeros</i> (nosorog)
<i>Salamander</i> (salamander)
<i>Schnecke</i> (puž)
<i>Schwalbe</i> (lastavica)
<i>Spatz</i> (vrabac)
<i>Specht</i> (djetlić)
<i>Spottdrossel</i> (ptica rugalica)
<i>Stichling</i> (priljepak)
<i>Stieglitz</i> (češljugar)
<i>Tintenfisch</i> (sipa)
<i>Uhu</i> (sova ušara)
<i>Vielfraß</i> (krmak)
<i>Viper</i> (zmija otrovnica)
<i>Wachtel</i> (prepelica)
<i>Werwolf</i> (vukodlak)
<i>Wiederkäuer</i> (preživač)
<i>Wildschwein</i> (divlja svinja)
<i>Zikade</i> (cvrčak)
<i>Zugvogel</i> (ptica selica)

Sandra LUKŠIĆ
Marta RADALJ

ANIMAL NAMES AS LEXICAL COMPONENTS IN SWEAR WORDS AND DEROGATORY EXPRESSIONS IN CROATIAN AND GERMAN: COMPARATIVE ANALYSIS

Based on a contrastive analysis, the study examines the use of animal terms in swear words and derogatory expressions in everyday Croatian and German. The analysis is supported by considering not only the literal and connotative meaning of the expressions, but also their possible cultural conditioning, in order to determine the similarities and differences between derogatory expressions containing animal lexemes in the two languages. For this purpose, animal lexemes were selected from various sources, including academic works and dictionaries of standard and colloquial Croatian and German, respectively. A combined quantitative-qualitative method is used to determine the number of derogatory expressions with animal terms that are relevant for the contrastive analysis, and those expressions that contain similar or identical animal lexemes in both languages are selected, which are then compared on the basis of semantic and culturally conditioned aspects, i.e. similarities and differences in the conceptualization of the phenomenon of swearing. The article provides an overview of the terms *cursing* and *swearing*, their influence on society, and the history of the use of animal lexemes in swearing in Croatian and German, taking into account that the topics of swearing and derogatory expressions as a form of verbal aggression have only recently become the subject of linguistic research. Currently, there are few studies and scientific sources on the topic of „animal names in profanity“, especially with regard to comparative linguistic analysis. The results show that although both languages contain approximately the same number of animal lexemes used in swear words and derogatory expressions, their diversity is greater in German than in Croatian. Eight most frequently used animal lexemes as components in derogatory expressions are identified, of which six are analysed: *monkey* („majmun“, *Affe*), *dog* („pas“, *Hund*), *donkey* („magarac“, *Esel*), *snake* („zmija“, *Schlange*), *goose* („guska“, *Gans*) and *pig* („svinja“, *Schwein*). Comparative analysis reveals great similarities in connotation and motivation for the use of derogatory expressions with these lexemes, as well as certain differences in their formation structure.

Keywords: *swearing, derogatory terms, animal terminology, comparative analysis*